

MemoriiJurnale

anamaria smigelschi

gustul,
și mirosul
și
amintirea

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Iustina Croitoru
Coperta: Anamaria Smigelschi
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Iuliana Constantinescu, Carmen Petrescu
Corector: Ioana Vilcu

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 2013

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SMIGELSCHI, ANAMARIA
Gustul, mirosul și amintirea / Anamaria Smigelschi. – București:
Humanitas, 2013
ISBN 978-973-50-3996-7
821.135.1=94

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743, 382, 0723 684 194

Ținerea de minte

Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt... dar eu țin minte tot! Am amintiri clare de pe la doi ani. Țin minte că la cutremurul din '40, în brațe la Mamí, sub canatul ușii, cum e obiceiul la cutremure, întrebam: „Mergem la plimbare în pigiama?“ Țin minte jacheta de angora cu care era îmbrăcată Ioana, că Mario nu voia să se trezească și să ia parte la cataclism, că pe măsuța din odaia copiilor fugeau, înainte și înapoi, mașinuțele nemțești ale lui Cici care *știau* să nu cadă la margine. Țin minte mirosuri, țin minte gesturi, zgomote, ce-am mâncat după primul bombardament din 4 aprilie, că din laptele îndulcit pentru sufleu s-a făcut din greșeală omletă, și era dulce. Cum ne-am culcat toți în patul matrimonial, patru la cap și doi la picioare, și Mario voia și el la cap, că la picioare erau prea puțini. Țin minte ce am văzut pe un geam de la subsol pe strada Luigi Cazzavilan când ne-a dat drumul mai devreme de la grădiniță și nu venise încă nimeni după mine, de mi-am pierdut răbdarea și am plecat acasă singură până în Piața Buzești, de era Mamí să aibă *un colpo* de spaimă. Țin minte când, în trecere prin gara Dumbrăveni, doamna arhitect Hariton ne-a dat o cutiuță rotundă de tablă cu bomboane englezești și, când s-a lăsat pe vine pe scara vagonului, i s-au văzut chiloții roz, groși și lungi. Țin minte poeziile din abecedar, pagină de dreapta sau pagină de stânga, țin minte toate ilustrațiile, una câte una, din volumul nemțesc, gros și galben cu poveștile lui Andersen, care

s-a distrus la bombardament. Țin minte nume de doctorii, zei azteci, cuvinte răsunătoare. Ascund în mine un Satin din *Azilul de noapte* care scanda „o-r-g-a-n-o-n“. Cu cât ceva e mai nefolositor, cu atât mai dihai îl țin minte. Îmi ies cu ușurință din gură versuri de Grigore Haralambie Granda, textele tâmpite ale reclamelor, știu nenumărate fraze de încurcat limba sau de numărat copiii. Dacă aș fi învățat carte, aș fi fost un fel de Zoe Dumitrescu-Bușulenga!

Când, într-un timp dramatic, după ce luasem sedative, nu mi-am amintit cum îl cheamă pe Chagall și m-am speriat, Mario mi-a zis: „Eu chiar mă mir cum ții tu minte totul, eu nu țin minte nimic, iau Xanax și dorm liniștit!“

Pe de altă parte, îmi uit peste tot umbrelele și mănușile, țin ochelari prin toate colțurile ca să-i pot găsi la nevoie, consum mai mult timp cu căutatul pensulei potrivite decât cu desenatul, nu pot suprapune numele compozitorului peste melodia pe care știu foarte bine să o fredonez, am pierdut trenuri importante confundând ora 20 cu 10, știu dacă e luni sau vineri, dar nu ști în ce zi a lunii suntem, și mai am încă alte multe defecte.

Vreau să spun prin asta că ceea ce veți citi, dacă veți avea răbdare, este absolut, perfect, strict ADEVĂRAT! Nimic – nici nume, nici culori, nici situații – NU este inventat.

Pe de altă parte, e inutil să adaug că nu este totul. Nu pot și nici nu vreau să fac mărturisiri complete, nu e o autobiografie, nu e un volum de memorii, sunt niște picături colorate, vesele, nostalgice sau triste, niște *proze-lițe*. Sunt poveștile mele.

Gustul, mirosul și amintirea

Gustul și mirosul sunt ca frații, merg mână în mână și se completează; unul fără celălalt nu se poate. Amintirea îi ajută să se recunoască.

Intri într-o scară de bloc de pe bulevardul Dacia și brusc îți aduci aminte de cum plecai în weekend la Bebe și Octavian,

cum dormeai într-un culcuș făcut din două fotolii puse gură în gură, cum îți făcea baie în apă până la gât (că acasă erați mulți și aveai dreptul doar la o șchioapă), te spăla pe cap și te curăța în urechi cu chibritul înfășurat în vatuță (asta era cam groaznic), cum te ducea la Antipa și pe urmă îți dădea lapte de pasăre și luni te duceai direct la școală.

De ce ți-au venit astea în minte? Păi așa mirosea la ei pe scară, în strada Andrei Mureșanu 48!

*

Adoram mirosul casei noastre, dar îl simțeam doar când veneam din vacanță. Era un *ceva* greu de descris, înduioșător și răcoros, mirosea parcă a rozmarin și a măghiran care se punea la friptură, parcă a glicina de la geamul meu, parcă a Mamí... A doua zi nu-l mai simțeam deloc, dar deloc, și-mi părea tare rău.

*

Cauciucul miroase a cască de baie, casca de baie miroase a strand. Și atunci îmi apare Schraer Mühle de pe drumul spre Dumbrava Sibiului. Apa, șuvoi rece și curat, curgând încontinuu printr-un tub gros de pe care săream în bazinul de ciment, tropăitul sandalelor cu tălpi de lemn pe marginea îngustă, gustul sandviciurilor enorme din pâine neagră unsă cu unt și cu fășii de ardei, apucate hulpav cu mâinile ude și înghețate, și nasul picurând de apă cu iz de piatră. Ah, diminețile acelea de iunie de la 9 ani!

*

— *Ce-ați făcut cu felu' doi? La ce miroase felu' doi?* urlă Ionuț din poartă venind de la grădiniță, încă îmbrăcat cu șorțulețul în pătrățele.

Mamí era dusă în Italia pentru două luni și noi, tânăra și vajnica generație, eram la bucătărie. Afumasem laptele pentru bechamelul care se pune la „macaroane *au gratin*“, felul *preferit* de numeroși membri ai familiei mele.

— Taci, mă, că numai miroase așa, încolo e bun!

Ioane Ioane s-a potolit; aveam dreptate, afumătura nu fusese îndeajuns de temeinică, gustul cel divin era nealterat.

— Asta n-are gustul la supă de fasole mică! țipau, altă dată, toți trei în cor, așezați în jurul măsuței joase, rotundă și roșie, are gustul la supă de cartofi! N-are gustu'...

— Ia să văd?

Uitasem să pun oțet, cum se pune la *zupa de fasole* ardele-nească, îngroșată cu puțin rântaș, la mare preț în casa noastră, vinerea.

— Stați așa, nu vă mișcați, că se face, zic și vin cu sticla de oțet, picur fiecăruia în lingură câte puțin și amestec.

— Gustați acum!

Neîncrezători, încearcă cu limba, apoi mai cu hotărâre. Miracol! A devenit supă de fasole mică! Trei perechi de ochi negri și lunecoși se ridică spre mine plini de admirație și recunoștință.

*

S-a întors odată Alin din Insula Mare a Brăilei, unde fusese la vânatoare cu Virgil Mihăescu, cu două pâini proaspete și înmiresmate. Pe una am mâncat-o pe loc, pe cealaltă am băgat-o în congelator.

Peste vreo două luni, Virgil îl cheamă din nou:

— Hai la Brăila!

— Am treabă!

Ovidiu Iuliu Moldovan:

— Am spectacol!

Altul:

— Altă dată!

...Pleacă omul singur, împrumută o baterie de mașină că a lui se descărcase, se grăbește ca atras de un magnet și, odată ajuns, noaptea, pe un grind, moare împușcat din greșală.

Am scos, după un timp, pâinea aia din congelator – era tot proaspătă și înmiresmată, dar cu alt gust... Poate un gust de recviem.

*

Argos, vechea capitală a glorioasei Argolida, azi un târg prăfuit, un fel de Caracal. Așteptând un autobuz care să ne ducă la Sparta, pierdeam vremea prin piață. O băbuță vindea ierburi uscate. Pe *rigani* (oregano) l-am recunoscut imediat, îl pun grecii în salata lor renumită cu brânză feta și peste *suvlaki*. Asta ce-o fi? mă uit eu la un mănunchi cu frunzulițe pufoase, de un verde-gri prăfos.

— *Țai, țai* – zice baba făcând gestul tipic de tras la măsea.
Dau să-l pun în pungă cu celălalt.

— *Ohi! Ohi!* – adică „nu!“ –, țipă baba.

M-am lămurit că ar fi o iarbă de ceai și am închis-o acasă într-un borcan cu ghivent.

Recitesc *Zorba*, una-două, ceai de salvie! Aha!

Trec niște ani. Într-o seară îmi cere Alin:

— Fă-mi și mie un ceai, te rog.

— De care?

— De care vrei!

Căutând să aleg, dau peste borcănelul cu salvie. Pun o cren-guță în apa clocotită și un parfum din alte timpuri se ridică din lichidul gălbui-verzui deschis!

— Ce ceai e ăsta?

— L-am luat noi de la Argos!

Argos, Argos, A-r-g...

Pe măsură ce repetam cuvântul, un fior istoric m-a cuprins și m-a scuturat de mi-au dat lacrimile.

*

Am păstrat un pușor de pernă, cu fățuca lui cu tot, care poartă mirosul lui Alin. Acum, la aproape doisprezece ani de la moartea lui, când îmi culc obrazul pe el, mi-l aduce în minte mai clar decât toate fotografiile, toate filmele, toate tablourile, toate scrisorile...

Mașina secolului

Toate mamele sunt nemaipomenite, dar a mea era extraordinar de nemaipomenită, nu semăna cu nici o altă mamă și, ca s-o spun pe-a dreaptă, nu semăna cu nimeni, nici măcar cu sora ei!

În timp ce Peppina era blondă și înaltă, neliniștită și veșnic îngrijorată, Mamí era mititică, *une fausse maigre*, adică nu i se întrezărea nici un os, rotunjoară și subțire, cu un trupușor rămas tânăr și la 87 de ani și niște ochi negri care-i scânteiau de inteligență și haz. Luminița din ei se mai stingea câteodată, foarte rar, și atunci un întuneric înghețat se întindea pe fața pământului. (Ionuț, când a văzut o poză de-a ei de pe la trei ani, uitându-se pieziș, a zis: „Păi *tu* nu te-ai schimbat deloc!“)

Mari era fiică de italieni pricipsiți din Torino. Nonno Pipa, bunicul nostru Ulisse Trinchieri, avea cafeneaua cea mai șic din oraș, Caffè San Carlo din Piazza San Carlo, un fel de Capșa, cu cinci saloane decorate fiecare în alt fel. De la el și de la tatăl său, fabricant de lichioruri, moștenise Mamí umorul, de am apucat fiecare o fărâmiță din ce a rămas. Se spune că străbunicul lui, când s-a dus să cumpere un leagăn pentru primul născut, i s-a părut cam scump, atunci negustorul, în glumă, i-a oferit un rabat de 25% la duzină. Proaspătul tată, bucuros, a zis:

— Perfect, dă-mi douăsprezece!

Și bine a făcut, că au avut unsprezece copii! Mă întreb și azi ce or fi făcut cu cel de-al doisprezecelea leagăn.

Nonno Pipa, înalt, burtos și năsos, calamburgiu renumit, a câștigat un proces de contravenție în Primul Război Mondial (nu stinsese luminile din vitrine în timpul nopții) cu argumentul: „Care vitrine? Oare onoratele doamne care iau cafeaua cu *dolcetti* în cafeneaua mea stau *etalate* în vitrină?“ Conectase râșnița de cafea la ușa turnantă și clienții se distrau învărtindu-se, colaborând la producție. Se pare că a fost văzut cercetând numerele câștigătoare la loterie, deși nu jucase: „Hazardul e atât de mare, că nu se știe niciodată...“

Nando, fratele lui Mamí, cânta la pian într-un club de muzică studențesc, unde, la un moment dat, a apărut un violonist de departe, dintr-o țară în care mielul costa un leu. Era frumos ca un zeu, cu păr cârlionțat ce-i cădea pe frunte când cânta la vioară cu ochii închiși, era tăcut, simțitor și student la Arhitectură. Patru ani de studii i-au trebuit până să-și mărturisească iubirea și să-i ceară mâna mamei mele, iar ea, care era de mult *răzbită*, a acceptat!

S-a înțeles, cred, că acest făt-frumos era arhitectul Victor Smigelschi, viitorul meu Tatí.

S-a întors în țară să-și facă o situație, căci, orfan de tată, fusese trimis cu mari eforturi la studii. La Sibiu, unde familia lui era cunoscută și respectată (bunicul pictase catedrala ortodoxă și Mama Mică era, de ani de zile, directoarea Liceului de fete), a intrat, cu naivitate, într-o antrepriză de construcții, unde asociații l-au încărcat de credite plus un proces pentru un vechi accident de muncă petrecut pe când el era încă student. Curând combinația s-a dizolvat, mizerabilii au rămas cu mașini și case, Tatí – cu datoriile și procesul (care s-au stins doar odată cu războiul).

Cinci ani lungi logodnicii și-au scris fără să se vadă, familia fetei era tot mai îngrijorată că splendoarea lor rămâne *zitella* (fată bătrână), erau zile când i se prezentau chiar și două *partide interesante*, dar Mamí NU și NU! Bunica de 94 de ani, care băga ața în ac fără ochelari, a susținut-o:

— Îl iubești? Așteaptă-!l!

În această situație, Nonno Pipa, Nuni și Mari în echipă au pornit în expediție să descopere țara lui făt-frumos și să afle cam ce învârte el pe acolo. Concluzia a fost pozitivă, locul frumos, familia onorabilă (se povestește că Nonno Pipa și Unchiul Marțian, lăsați singuri, fără traducător, au fost găsiți în mare prietenie pe bază de vin de Târnave, povestindu-și bancuri decoltate pe latinește), băiatul harnic (n-a prea avut el noroc, dar șansa-i schimbătoare), deci au lăsat-o pe Mari să-l ia de bărbat!

După o nuntă strălucitoare și o lună de miere la Veneția, mama mea a sosit în România, o țară cu obiceiuri neașteptate,

limbă necunoscută, oameni străini. Cu tot patriotismul meu, regret că trebuie s-o spun, a văzut pentru prima oară ploșnițe și nici soacra n-a primit-o cu cea mai mare bunăvoință. Ea își dorea pentru primul ei născut o căsătorie profitabilă, că era plin Ardealul de fete putred de bogate; curând însă, a iertat-o că n-a adus marea pricopseală, în schimb a îmbogățit nația cu patru copii care mai de care mai *straordinario*. Păcat că nu a apucat Mama Mică să vadă cum toți, *absolut toți*, am luat decorații și ordine de merit cultural.

Dragostea dintre părinții mei era mai mult decât evidentă și înduioșătoare. Somnul de după masă îl făceau împreună în fotoliu, Mamí încolăcită ca o pisicuță în brațele sale, iar el, în fiecare zi când intra în casă, îi zicea *madamin*, și scotea din buzunar o napolitană sau un buchețel cocoloșit de violete.

Mamí avea deja o licență în matematici, dar, ca să nu învețe românește degeaba, în șase luni și-a luat și un doctorat. Înaltele studii i-au folosit în viață să-și numere copiii, ratele la datorii și bagajele în refugiu, iar limba română pe care a învățat-o a rămas la un șarmant nivel, de se înțelegea de la o poștă că nu e neaoșă. Nu-l putea rosti pe H, deci spunea *amac* și *alat*, zicea *manietofon*, iar la nevoie trebuia să se *orizonteze*, în schimb italiana ei căpătase un accent curios și se îmbogățise cu expresii colorate (despre niște pișcoturi a zis: „*Sono un po dure ma se le morfolesc un poco...*“).

Ca o bună matematiciană, a produs câte un copil fix din doi în doi ani, dar s-a oprit la începutul războiului: întâi doi băieți, apoi două fete. Eu am avut șansa să fiu ultima, când experiența și priceperea au ajuns la cel mai înalt nivel.

Ne-a crescut cu vioșie și mână forte, aveam voie să facem orice, până la un anumit punct dincolo de care orice rugăminte, isterie, urlete, plânsete erau i-n-u-t-i-l-e. Pedepsa cea mai cruntă era să nu vină seara să ne facă cruciuliță pe frunte cu degetul mare. Un abis negru se căsca atunci și adormeam plângând, spunând la nesfârșit *Tatăl nostru* sau numărând până la 2 352 064...

Octavian, unchiul nostru vegetarian, spunea: „Nimic n-o să se aleagă de copiii ăștia, prea liberi îi lasă Mari!“ N-a avut destule cuvinte să-și ceară iertare când, după cutremurul din '77, s-a trezit cu noi toți, mari și mici, în jurul lor, singurii care au fost calamități, luați și salvați, consolați și îngrijiți.

*

Avea Mamí niște metode punitive sui-generis:

Când Cici i-a vârât Ioanei piper în nas, i-a dat să mănânce ardei iute.

— Mai vrei?

— Mai vreau, făcea nemernicul.

Când eu am găsit prin casă un portofel cu doi poli și m-am dus în colț la Frank și mi-am luat caramele Stolwerk de toți banii, pe motiv că *roba trovata, mezza rubata* (adică lucrul găsit e pe jumătate furat), mi-a confiscat caramelele și m-a băgat la pușcărie în cămara cu scară la pod unde am făcut 10-15 ani de temniță grea până am fost grațiată mai pe seară. Când i-am dat Roxanei un picior în burtă, am fost legată în grajd, că nu eram copil, ci cal (mai curând măgar).

Totul era o lumină și o glumă, chiar și războiul. Ca să ajungem mai iute la destinație făceam o cursă nebună – cine pune primul piciorul pe căpăcelele de gaz metan din trotuar.

Poveștile, episoade din lungi seriale de aventuri cu eroi care erau niște copii ca noi plus Signor Centochili, un domn gras cu pielea atât de întinsă pe el, că dacă închidea ochii făcea un părț, și Signor Centometri, atât de înalt, că trebuia să se suie pe scaun ca să-și sufle nasul.

Niciodată nu era prea ocupată ca să mă ia în serios. Când mi-am făcut schiuri din două scânduri inegale, cu piroane legate cu șiret de bocanc și m-am dat toată după-masa pe movila de bălegar din spatele grajdului și am venit în casă cu nădragii uzi, de atârnav până la genunchi, deși cârpea ceva lângă lampă, mi-a cântărit fundul cu palma și mi-a zis:

— Bravo, te-ai udat cu niște schiuri adevărate!

Și când am apărut plină de entuziasm:

— Mamí, i-auzi ce cântec grozav am învățat:

*Ce te uiți în cur, ce te uiți în cur, ce te uiți în curtea mea,
Parcă tu n-ai cur, parcă tu n-ai cur, parcă tu n-ai curtea ta.
Și-am să-ți dau o pu, și-am să-ți dau o pu,
Și-am să-ți dau o puțină
Ca s-o bagi în pi, ca s-o bagi în pi, ca s-o bagi în pivniță.*

Mamí a făcut o față dezamăgită și m-a întrebat:

— Ție ți se pare că are chiar așa un haz extraordinar?

M-am dezumflat instantaneu și nu l-am mai cântat nici-odată... până acum!

Și când, într-un nor gros de abur cu miros de leșie, spăla rufe, niște cearșafuri enorme de olandă, tot ce mai rămăsese din zestrea ei de fată de familie, frecându-le pe un grătar gondolat de faianță, eu am apărut surescitată cu invenția mea, mașina secolului, cu pedale la mâini și curele de transmisie ce mișcau roțile, ea m-a ascultat atentă, cu mâinile nemișcate în clăbuc, și mi-a zis:

— N-aș vrea să te necăjesc, dar să știi că mașina asta a ta nemaipomenită o au deja toți ologii pe stradă!

Numele oamenilor

— *Ciocolată cu lapte un leu batonu!* scanda un copil de vreo trei ani, cărlionțat și rotunjor, cu burta înainte și mâinile la spate, „ca domni”, care patrula prin fața blocului cu nr. 10 A din str. Dr. Felix, așteptându-și părinții să coboare.

— Cum te cheamă, voinice? îl întreabă un trecător.

— Cici Bomba!

— Ce nume e ăsta?

— Păi mă cheamă Octavian Niculae Ulisse Smigelschi, da' nu pot să zic, că mi se încurcă limba, și d-aia mă cheamă Cici Bomba.

Cuprins

Ținerea de minte	5
Gustul, mirosul și amintirea	6
Mașina secolului	10
Numele oamenilor	14
Premiantul	16
Fustița cu puncte	18
Microbii	18
Dueluri	20
Exodul	22
Sântămărie	24
Lucicoș	26
Spuma de căpșuni	28
Lada	29
Ce înseamnă să fii bogat	32
Vila Mimica	33
La Tismana-ntr-o grădină	54
Mandatul	57
Corabia de pe chei	59
Moșu meu	60
Sculptorul	62
Magnetofonul	63
Storcoșirea bucuroasă	67
Ochii murdari	69

Muzeul	70
Șurubelnicul	71
Reconstituirea	72
Împărăteasa	74
<i>Casus belli</i>	81
Orient Express	84
Nevoia te învață	89
Pisoi de soi	92
Richard Setter și Thomas Boxer	98
Lingurițele	101
Fasanu	106
Crapul varicodon	109
Exorbitantele mele toalete	112
Povarna	117
După faptă și răsplată	119
Crângu	127
Falsuri	137
Talciocul evreiesc	139
Tromboane	141
Exemple	142
O toamnă la Tescani	146
Cățeii de la Tescani	153
CHJ	155
Facerea de bine	157
<i>Ma grande mère Abramova</i>	160
Mănușile	164
Căciula	168
Jefs	169
O fire blajină	173
Vama Veche și vama nouă	175
Epava	187
Podul speranței	191
Complimente	201
Labirinturi	204
Scrisoare de piatră	206

Realismul socialist și realismul alegoric liber-consimțit	208
Posteritate forțată	217
Ghinionistul	221
Universalalamal	222
<i>Regina ostrogoților</i>	224
Oul și benzina	230
Poveste de iarnă tristă cu cimitir și licitații	234
Universul Gheorghiu	237